

MIDAS - Srečanje novinarjev manjšinskih dnevnikov v Flensburgu

Hvala, Vielen Dank, Manage tak, Foole tünk

Spoznavanje dežele iz vidika narodnih manjšin je posebna izkušnja. Kraji, mesta in vasi se ti predstavijo v drugačni luči in so hkrati zanimivejši za manjšinca, ki v lastni državi doživlja podoben status.

Od 27. avgusta do 2. septembra je v Flensburgu, mestu na severu Nemčije ob meji z Dansko, potekalo srečanje novinarjev manjšinskih dnevnikov, ki so včlanjeni v evropsko organizacijo manjšinskih časopisov Midas. V sklopu našega obiska so v nedeljo, 2. septembra že četrto leto zapored organizirali po ulicah Flensburga YOU!MM - Evropski manjšinski maraton.

Tradicionalno tedensko srečanje je letos potekalo v severni nemški deželi Schleswig-Holstein, kjer živi danska manjšina v Nemčiji. Severna nemška dežela, ki meji z Dansko, je obenem domovina severnih Frizijcev. V deželi Südschleswig na Danskem pa živi nemška manjšina. Tri manjšine in tri različne realnosti v dveh državah: mozaik različnih kultur, jezikov in običajev, ki se je devetim novinarjem manjšinskih dnevnikov različno predstavil in vsakemu bržkone zapustil poseben vtis.

Devet novinarjev evropskih manjšinskih dnevnikov je spoznavalo manjšine v severni nemški deželi Schleswig-Holstein in v danski deželi Südschleswig

MEDIJI - Danski in nemški manjšinski dnevnik Ko v globalnem svetu tekmujejo tudi manjšinci

Obe manjšini izdajata dnevnik: v Nemčiji je to dansko-nemški Flensburg Avis, na Danskem pa je nemški dnevnik Der Nordschleswiger. Uredniški politiki obeh dnevnikov sta posebej zanimivi in različni od našega dnevnika. Skupno je predvsem zavedanje, da gre za manjšinski časopis, ki nikakor ne more tekmovati z regionalnimi in je torej usmerjenost obeh striktno lokalna. Mednarodne, državne in medregionalne novice so drugorazredne, »saj je danes svetovni trend, da so najbolj priljubljeni časopisi ravno lokalni,« je pojasnil urednik Avis.

Da je v teku nekakšno tekmovanje med manjšinskima dnevnikoma, nam je potrdil urednik danskega Avis, ki je orisal različno zastavljanje novic pri dnevnikih: »Mi sledimo ameriški tradiciji in pišemo krajše članke. Večinoma gre za predvidevanja o tem, kaj se bo zgodilo. Pri nemškem Der Nordschleswiger pa dolgi članki po evropski tradiciji povzemajo le to, kaj se je zgodilo.« Če bo torej v Südschleswig prišel kancler, bo Avis poročal le v primeru, da bo izjavil kaj zelo pomembnega za manjšino, nemški dnevnik pa bo o tem poročal z daljšo reportažo ne glede na to, kaj se bo tam zgodilo.

Edini danski dnevnik v Nemčiji Avis vključuje v dnevne izdaje tudi članke v nemščini (25 % vseh), ki obravnavajo državne, deželne in mednarodne dogodke ter šport. Glavni prispevek je sicer vedno v danščini, včasih mu sledi nemški prevod. Odločitev za dvojezični časopis je bila za dnevnik skorajda nuja, saj je čedalje več mešanih zakonov, kjer danščina ni edini in glavni občevalni jezik. 80 % bralcev je odločitev pozitivno sprejelo, kar kaže, da so odnosi med večino in manjšino dobri. Enkrat tedensko izhaja tudi priloga Kontakt, bilten, ki je v celoti posvečen glavni organizaciji manjšine – Sydslesvigs Forening.

Dnevnik nemške manjšine Der Nordschleswiger pišejo na Danskem, tiskajo pa ga v Nemčiji, tik čez mejo. Dnevno kupujejo nekaj strani, ki jih pripravlja nemška agencija Schleswig-Holstein Zeitungsverlag v Flensburgu. »Kupljene strani« vključujejo večinoma mednarodne in državne novice, meddeželne in deželne novice pa pokrivajo sami, kakor tudi dansko politiko. Trikrat tedensko pripravljajo tudi radijska poročila, ki jih sestavijo in berejo novinarji dnevnika.

Zanimivo, da je v obeh dnevnikih oglaševanje v uradnem jeziku države, torej v Avisu so oglasi v

nemščini, v Nordschleswigerju pa v danščini. Oba urednika sta zagotovila, da redno objavljajo vsa pisma bralcev, in to v izvornem jeziku, naj bo to nemščina ali danščina. Novinarji obeh manjšin se spopadajo z jezikovnimi težavami, saj je vpliv obeh večinskih jezikov velik. Na Danskem se težavam izogibajo z lektorjem iz Nemčije, ki pregleduje vse članke.

Skandinavski neobremenjenost, ki je Zamejci ne bi razumeli

Mogoče je le vpliv skandinavskega duha ali karkoli drugega dajal vseskozi vtis, da se manjšincem dobro godi. Bržkone so se morali(?) gostom predstaviti na najboljši način, manjšinsko politiko pa so zaenkrat pustili ob strani. Da se z občevalnim jezikom v državnih ustanovah in v institucijah sploh ne obremenjujejo, še toliko manj poudarka pa dajejo javnemu teritorialnemu prikazovanju manjšine, so nam potrdili številni pogovori s predstavniki vseh treh manjšin. Mogoče je bilo za Slovence, ki živi v Italiji, malo nedoumljivo, saj se pri nas vije okrog teh pravic zelo dolga debata.

Nasprotno pa so predstavniki vseh treh manjšin poudarjali, da se soočajo z nenehnim odhajanjem mladih v druge sredine. To onemogoča, da bi v manjšini rasla mlajša inteligenca in torej nadaljnji rod manjšincev. Odlični delovni pogoji na Danskem silijo pripadnike danske manjšine, da se odseljujejo, predstavniki nemške manjšine na Danskem pa nasprotno spodbujajo, da se namesto matičnega jezika učijo le danščine.

Študijsko potovanje je izmenično omogočalo, da smo novinarji manjšinskih dnevnikov od bližje spoznavali manjšinsko realnost dela Evrope. V nemškem mestu Flensburg in v danskem mestu Apenrade smo obiskali uredništva manjšinskih dnevnikov; obiskali organizacij, šol in soočanje s predstavniki manjšin pa so ponudili odlično iztočnico za primerjavo z našim položajem.

Danska in nemška manjšina: sodelovanje je sedaj nujno

Da je leto 1920 neločljiva obletnica nemške manjšine na Danskem in danske manjšine v Nemčiji, je jasno, saj so po plebiscitu tistega leta začrtali dokončno mejo, ki še danes ločuje Dansko in Nemčijo. Izidi so bili predvidljivi: večina prebivalcev južnega dela se je izrekla za Nemčijo, prebivalci severnega dela področja Südschleswig pa za Dansko. Od takrat so Danci v Nemčiji in Nemci na Danskem postali narodna manjšina, saj jih je dokončna državna meja ločila od matične države.

Položaj obeh manjšin v tem delu Evrope je v resnici lahko vzoren za številne narodne manjšine v Evropi. Za to »etnično blaginjo« so zaslužena predvsem jasna in podrobna mednarodna pravila, ki omogočajo, da imata manjšini zavirljiv gospodarski, kulturni in politični položaj, ki si ga le malo manjšin lahko privoščijo. Mednarodna deklaracija med Dansko in Nemčijo iz leta 1955 »Bonner und Kopenhagener Erklärungen« je namreč obvezala obe državi, da bosta ščitili etnični manjšini na svojih tleh: Danska nemško, Nemčija pa dansko manjšino. Načelo recipročnosti torej, ki velja še danes.

Čeprav so zgodovinska dejstva (pre)večkrat po gojevala napete odnose med narodoma, so sedaj odnosi med manjšinama zavirljivi, za nekatere predstavnike danske manjšine pa so ti danes »celo nujni«. Potrditev prijateljskih odnosov so nam večkrat poudarili predstavniki manjšin na obeh straneh.

Vzoren položaj danske manjšine v Nemčiji pogojujejo predvsem visoka finančna sredstva, ki jih manjšina prejema iz matične države. 80 % vseh sredstev pridobivajo danske organizacije v Nemčiji od Danske države. Navezanost na matico izrazito kažejo tudi zastave in slike danskega kralja in kraljice, ki krasijo notranje prostore vseh danskih organizacij v Nemčiji. Da je narodna zavest nemških Dancev visoka, jasno pričča tudi dejstvo, da se Danci vedno predstavijo s frazo »Sem Danec«, nikakor pa manjšinec ali karkoli drugače. Neločljiv del zgodovinskega spomina je tudi 40 km dolgo obzidje - »Danevirke«, ki je simbol nekdanje meje danskega kraljestva vse do leta 1864, ko so postala ta ozemlja del pruskega cesarstva.

Narodna zavest danske manjšine pa še zdaleč ni enaka navezanosti nemške manjšine na Nemčijo. Sami sebe Nemci ne predstavljajo kot »Nemce iz Danske«: predstavnik nemške zveze organizacij Bund deutscher Nordschleswiger Harro Hallmann, odgovoren za javnost in projekte, je povedal, da je opredeljevanje odvisno od situacije. Nemško narodnost in pripadnost nemški državi so danski Nemci aktivno podpirali pred začetkom druge svetovne vojne s podpo-

ro Hitlerju, ki jo sedaj nikakor ne zanikajo; nasprotno: v nemškem muzeju v Sonderburgu je jasno prikazana podpora nacionalsocializmu in brez izkrivljenja so nakazana zgodovinska dejstva. Ravno to najbrž še danes podzavestno vpliva na identiteto Nemcev na Danskem in odnosa Dancev do manjšine, ki jih kljub podpori in priznavanju včasih še povežejo s Hitlerjevim Reichom. Ta odnos se zrcalno kaže tudi v najaktualnejši debati o dvojezičnih napisih, ki jih Nemci imajo le tam, kjer domujejo nemške organizacije, nikakor pa ne na krajevni tablah.

Prisotnost danske manjšine v Nemčiji pa se nasprotno občuti, saj se je po vzoru vseh skandinavskih narodov dobro organizirala. Socialnim, zdravstvenim, kulturnim in šolskim ustanovam se pridružuje še politična stranka Südschleswigscher Wählerverband (SSW), ki ob Dancih v Nemčiji združuje tudi severne Frizijce. Predstavniki manjšinske stranke poudarjajo, da je stranka brez jasne ideološke pozicije. Cilj je združevanje manjšinske populacije, ki je po političnih prepričanjih vsekakor različna.

Bog je naredil morje, Frizijci pa obalo

V deželi Schleswig-Holstein živijo ob večinskem narodu in danski manjšini še Frizijci. Če se ostali dve manjšini od večine razlikujejo po jeziku, poudarjajo Frizijci danes predvsem kulturno življenje - »življenje po frizijski«, jezik pa postaja drugorazreden. Frizijščino obvlada namreč čedalje manj ljudi, občevalni jezik je večinoma nemščina. Nemški šolski sistem ponuja prostovoljne popoldanske ure frizijščine, manjšinske šole danske manjšine pa jo vključujejo v program. Danes deluje v Risumu (vas v severni Friziji) trijezična šola, ki smo jo obiskali. Tu je frizijščina enakovreden jezik nemščini in danščini - pouk poteka trojezično.

Kljub temu smo ob stiku z manjšinskimi predstavniki imeli vtis, da je pripadnost manjšini vsaj pri starejših zelo občutna. Ravnatelj šole Jörgen Jensen Hahn pravi, da je »naša identiteta in dediščina večja kot pri ostalih dveh manjšinah.« Ponosni so na svojo zemljo: »Deželo smo naredili sami. Frizijski pregovor pravi: Bog je naredil morje, Frizijci pa obalo,« pravi zgodovinar Fiete Pingel. Z razliko od ostalih dveh manjšin, ki imajo t. i. kin-state (matično državo), je Frizijci nimajo. To seveda neposredno vpliva na finančna sredstva, ki jih manjšina prejema. Na frizijškem inštitutu smo si lahko ogledali primerjavo finančnih sredstev vseh treh manjšin: Frizijci prejema le 1 % tistega, kar dobivajo Danci v Nemčiji. Težava ni samo v tem, da Danci pridobivajo sredstva od matične države, tudi Berlin in dežela Schleswig-Holstein nima enakih kriterijev pri podeljevanju pomoči manjšinam.

Čeprav Frizijci nimajo dnevnika, se v frizijščini oglašajo enkrat tedensko po nekaj minut na nemškem radiu. Medijsko vrzel izpolnjujejo organizacije ter Norfriisk Institutuut - znanstvena raziskovalna institucija, s knjižnico, arhivom, ki promovirajo frizijski jezik, kulturo, folkloro, gledališče in izdajanje knjig v tem jeziku. Povezava z Frizijci na Nizozemskem poteka le na institucionalni ravni.

Besedila in slike Veronika Sossa